

Csizmazia Gábor – Eszterhai Viktor – Tárnok Balázs: Trump 2.0 hatása Európa helyére az átalakuló világrendben¹

Vezetői összefoglaló

- Donald Trump külpolitikája élesen eltér a Biden-adminisztráció stratégiájától. Az Egyesült Államok nem törekszik a hidegháborúhoz hasonló merev blokkosodásra, de politikája egyértelműen erősíti a nagyhatalmi versengést, miközben visszatér a pragmatikus, tranzakcionista megközelítéshez. Az amerikai külpolitika elsődleges célja az USA gazdasági és katonai kapacitásainak megerősítése.
- A Biden-kormányzat által fenntartott szövetségi rendszerek és multilaterális intézmények háttérbe szorulhatnak, amennyiben azok nem szolgálják közvetlenül az amerikai érdekeket.
- A globális hatalmi struktúra fokozatosan egy multipoláris világrend irányába mozdul el, amelyben az Egyesült Államok, Kína, Oroszország és más regionális hatalmak egyensúlyoznak egymás ellen.
- A nemzetközi szabályrendszer lazítása az önérdek-vezérelt külpolitika erősödéséhez vezet, ami fokozott instabilitást és konfliktusokat idézhet elő világszerte.
- Az Európai Uniónak alkalmazkodnia kell a megváltozott geopolitikai realitásokhoz. Ha az átalakuló világrend egyik önálló pólusává kíván válni, egyszerre kell növelnie gazdasági és védelmi kapacitásait, erősítenie stratégiai autonómiáját, és megőriznie diplomáciai mozgásterét.

Donald Trump elnökségének kezdeti intézkedései és nyilatkozatai egy új amerikai külpolitikai irány kibontakozását jelzik, amely élesen eltér a korábbi adminisztrációk – különösen a Biden-kormányzat – stratégiájától. Ez az elemzés Trump külpolitikai fordulatának főbb jellemzőit vizsgálja, különös tekintettel a Biden-adminisztráció megközelítésével való összehasonlításra. A kutatás célja, hogy feltárja Trump külpolitikájának hatásait a globális világrendre, különös figyelmet fordítva az Európai Unió helyzetére és mozgásterére.

1. Bevezető

A 2025-ös Müncheni Biztonsági Konferencia Európa számára ismét kijózanító pillanatot hozott: az Egyesült Államok külpolitikája olyan markáns változásokat eredményez, amelyek nemcsak az elmúlt évek egyik legnagyobb kihívását jelentő ukrajnai háborúra adott válaszokat érintik, hanem az egész atlanti együttműködésre is hatással vannak.² Mindezek tükrében a Trump-adminisztráció első hónapjai során hozott, európai szempontból szokatlan és a közös normákat felrúgó lépések – például Grönland megszerzésének nyílt szándéka, az amerikai szövetségesekkel szembeni büntetővámok kivetésének lehetősége, a Párizsi Klímaegyezményből való kilépés, a WHO finanszírozásának felfüggesztése, valamint a NATO-tagállamok védelmi kiadásainak drasztikus megemlése – egy új amerikai külpolitikai irány körvonalazódását jelzik. Ez az irány nemcsak az Egyesült Államok szerepének újradefiniálását célozza, hanem az átalakuló világrend új megközelítését is tükrözi.

¹ Csizmazia Gábor (csizmazia.gabor@uni-nke.hu), az NKE JLI Amerika Kutatási Programjának vezetője; Eszterhai Viktor (eszterhai.viktor@uni-nke.hu), az NKE JLI Kína és Indopacifikus Régió Kutatási Programjának vezetője; Tárnok Balázs (tarnok.balazs@uni-nke.hu), az NKE JLI kutatásért felelős igazgatója.

² CSIKI VARGA Tamás: *Biztonságpolitikai konferencia Münchenben – Tanulások Európa számára*. John Lukacs Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések, 2025/7, 2025.02.17. [online, 2025.02.21.]

2. Az új amerikai külpolitika mibenlétéről

Bár Donald Trump viszonya a külvilággal állandó beszédtema a hírekben, valójában szakértők körében sincs egyetértés arról, hogy miben áll a trumpi külpolitika lényege. A szakirodalomban gyakran találkozni az „izolacionista” és a „nacionalista-populista” jelzőkkel, ám ezek megalapozottsága vitatható.³ A „tranzakcionalista” külpolitika tűnik a leginkább találó kifejezésnek, csak hogy ez a legtalányosabb is. Egyrészt a nemzetközi politika *minden* szereplője előnyös megállapodásokat akar kötni, jellemzően „valamit valamiért” alapon. Másrészt az alkuk iránti vágy önmagában semmit nem árul el arról, hogy az a szereplő miért és hogyan fogalmazza meg külpolitikai céljait. Ennek megfelelően Donald Trump külpolitikáját előbb „alulnézetből” érdemes vizsgálni, vagyis áttekinteni, hogy az Egyesült Államok hogyan és miért döntött a trumpi külpolitikai irány mellett, valamint ez utóbbi hogyan illeszthető az amerikai nagystratégiák rendszerébe. Donald Trump külpolitikai elképzeléseit az amerikai társadalom már nemcsak jól ismerte 2024-ben, hanem a szavazók többségének meglátásával is rezonáltak.⁴

Az Egyesült Államokban évek óta tetten érhető a politikai intézmények válsága, amit a 2024-es kampány külön reflektorfénybe helyezett, de a kormányzatok politikai színezetétől függetlenül is folyamatosan gyarapodott azon szavazók száma, akik szerint az ország már évtizedek óta rossz irányba haladt.⁵ Mindebből következett egy elit-ellenesség, ami a külpolitikai gondolkodásban is tetten érhető volt: a sokáig főáramlatként jellemezhető „liberális internacionalista” logikát a 2000-es évek végétől egyre több támadás érte: megjelentek a konzervatív,⁶ a progresszív,⁷ illetve a baloldali⁸ alternatívák, és bár ezek sok tekintetben különböznek egymástól, abban egyetértenek, hogy az ún. „establishment”, (az értelmiségi, illetve gazdasági elit) befolyása indokolatlanul nagy és potenciálisan káros az amerikai külpolitikában. Mindez előjött a politikai arénában is: 2016-ban és 2020-ban Donald Trump republikánus elnökjelölése borzolta az establishment kedélyeit, a demokrata jelölt pedig mindkét alkalommal majdnem az a Bernie Sanders lett, aki szintén kritizált számos külpolitikai alapvetést.

A liberális külpolitika elleni támadás főképvisezője persze Donald Trump, aki már 1987-ben arról beszélt, hogy az Egyesült Államok számára nem kifizetődő bizonyos kereskedelmi partnerségek és védelmi szövetségek fenntartása,⁹ mivel szerinte néhány ország visszaél az amerikaiak által létesített liberális intézmények jóindulatával. Trump ezzel rátapintott arra a problémára, amit korábban Michael Doyle nemzetközi kapcsolatok szakértő is jelzett: a demokráciákra, nemzetközi szervezetekre és szabadkereskedelemre épülő liberális világrend darabjaira eshet, ha az egész felépítményt katonailag alátámasztó Egyesült Államok megkérdőjelezi hegemon „világrendőr” szerepét, illetve ha a rendszer valamilyen krízisen esik át. Ez utóbbi a 2008-as gazdasági recesszióban öltött testet, és nem véletlen, hogy az amerikai visszakozások is ezt követően kezdték felütni fejüket, jóllehet barátibb köntösbe bújva.¹⁰ A gazdasági visszaesés rámutatott, hogy a globalizációnak a vezető hatalmak társadalmában is vannak vesztesei. A termelési láncok költséghatékonysága végett olyan léptékű és mértékű munka-kiszervezések történtek, amelyek az Egyesült Államok egyes területein strukturális munkanélküliséget eredményeztek. A 2016-os választás emblemikus pillanata volt, amikor Hillary Clinton a „szánalmas” jelzővel írta le a

³ Az elszigetelődés visszatérő gondolat az amerikai külpolitikában, ugyanakkor az Egyesült Államok kereskedelmi szempontból sosem volt igazán „izolált”, csupán megválogatta a politikai és katonai szövetségeseit. Az elmúlt évtizedekben Washington az „izolacionista” bélyeget tipikusan európaiaktól kapta, akik nehezményezték, hogy több figyelmet fordít más térségekre. Hasonló mondható el a „nacionalista-populista” jelzőről: a nemzeti identitás és a többségi demokrácia jelentősége az európai parlamentáris demokráciákban hagyományosan nagyobb és veszélyesebb erő, mint az amerikai szövetségi köztársaságban.

⁴ STOKES, Bruce: *The Role of Foreign Policy in the 2024 US Election*. *German Marshall Fund*, 2024.02.20. [online, 2025.02.22.]

⁵ *Direction of the United States*. *YouGov*, 2025.02.18. [online, 2025.02.22.]

⁶ NAU, Henry R.: *Conservative Internationalism*. *Hoover Institution*, 2008.07.30. [online, 2025.02.22.]

⁷ JACKSON, Van: *Left of Liberal Internationalism: Grand Strategies within Progressive Foreign Policy Thought*. *Security Studies*, 31:4 (2022) 553–592.

⁸ WALZER, Michael: *A Foreign Policy for the Left*. *Dissent*, Spring 2014, [online, 2025.02.22.]

⁹ CNN: *Donald Trump: "I don't want to be president" - entire 1987 CNN interview (Larry King Live)*. *Youtube*, 2016.05.10. [online, 2025.02.22.]

¹⁰ Barack Obama 2009-ben a „változás” mottóval kampányolt, ami elsősorban azt jelentette, hogy a külföldi katonai missziók helyett Washington a hazai infrastruktúrákat és társadalmi alrendszereket (például egészségügyi biztosítások elérhetőségét) erősítene.

globalizáció kárvallottjait, akik már csak ezért is Trumpra szavaztak. Később Joe Biden tanult az esetből és olyan külpolitikát hirdetett, ami a kiüresedő középosztályt hivatott megvédeni. Szemben a Biden-kormány kedvezőbb nemzetközi percepciójával, Washington már évek óta nem törekszik klasszikus szabadkereskedelmi (vámok leépítését célzó) megállapodások kötésére, sőt egy időben a demokrata többségű Kongresszus is protekcionista törvényeket igyekezett alkotni.

Bár a Biden-kormány igyekezett kezelni a globalizációhoz kapcsolható társadalmi és gazdasági problémákat, azonban liberális és részben progresszív ideológiai háttere miatt erre nem tudott következetes szakpolitikákat kidolgozni az energia- és klímapolitika, a bevándorlás és belbiztonság, illetve a külpolitika és nemzetbiztonság terén. Közben Trump elurulta a Republikánus Pártot, jóllehet erre társadalmi támogatottság nélkül nem lett volna képes.¹¹ Kamala Harrissel folytatott 2024-es elnökjelölti vitájának egyik leginkább ellentmondásos eleme volt, amikor egyes illegális bevándorlókat házi kedvencek elfogyasztásával vádolta. A tőle még mindig nem megszokott költői túlzás elérte célját: a tömeges és illegális bevándorlás ügye szavazatokat hozott neki (még spanyolajkúak körében is), elnöki teljesítményének elfogadottsága pedig minden vitatott rendelete és kijelentése ellenére erősebb, mint valaha.¹²

Donald Trump abban különbözik republikánus és demokrata társaitól, hogy nyersen tálalja az amerikai kritikákat a liberális világrend vadhajtásaival kapcsolatban. Még az első Trump-elnökség 2017-es nemzeti biztonsági stratégiájának egyik fő üzenete volt, hogy a liberális világrend intézményei, kiváltképp bizonyos nemzetközi szervezetek, az évek során korrumpálódtak: a Nyugat- és Amerika-ellenes szereplők beszivárgása megnehezítette, sőt időnként ellehetetlenítette az amerikai érdekek érvényesítését. Akkoriban ez főleg a keményvonalas republikánusok (a biztonságpolitikai héják és a „nacionalista”, illetve „izolacionista” erők) által osztott tézisnek számított, ám mára egyre szélesebb körben fellelhető az amerikai jobboldalon. Miközben a nemzetközi közvélemény a különböző szervezetekből történő amerikai kilépést Donald Trump személyes átokfutásának tekinti, az ilyen lépések mögött valójában egyre erősebb politikai támogatás áll. Az ENSZ Palesztin Menekülteket Segélyező és Munkaközvetítő Hivatala (UNRWA) részére szóló amerikai finanszírozást például már a 2024 tavaszán (!) elfogadott további költségvetési irányzatokról szóló törvény is megtiltotta,¹³ ahogy az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának amerikai finanszírozását is feltételhez kötötte, így az ugyanezt szorgalmazó trumpi rendelet csupán megerősítette ezt a lépést. Hasonlóan alacsony az Egészségügyi Világszervezet, vagy épp a Nemzetközi Büntetőbíróság népszerűsége a republikánusok között. Beszédes, hogy 2025 elején a külügyminiszternek készülők, kifejezetten internacionalista (régebben Donald Trump kritikusanak tekintett) Marco Rubio a szenátusi meghallgatásán a Fukuyama-féle „történelem vége” gondolatot (vagyis a liberális demokrácia és piacgazdaság globális győzelmének ötletét) nemcsak „fantáziának”, hanem „veszélyes téveszmének” minősítette. A végül egyhangú szenátusi támogatást elnyerő Rubio szerint „a [második világ]háború utáni világrend nem pusztán idejétmúlt; ma már egy ellenünk használt fegyver [...] Nyolc évtizeddel később [pedig] arra vagyunk hivatva, hogy a káoszról ismét szabad világot teremtsünk.”¹⁴ Ez utóbbi folyamat első lépése a rombolás: Washington kíméletlenül megszabadul a korábbi rend azon elemeitől, melyeknek már nem látja hasznát.

¹¹ Érdekes, hogy 2022-2024 között Donald Trumpot és Joe Bident is megpróbálta magára hagyni saját „pártelitje”: a republikánus pártvezetés megvetette Trumpot, ám nem tudott mit kezdeni azzal, hogy a New York-i üzletember tömegeket vonzott a kampányrendezvényekre, szimpatizánsainak száma pedig szinte minden egyes vádemelés után megugrott. Ugyanez nem volt elmondható Joe Bidenről és Kamala Harrisról, akik ugyan élvezték a demokrata pártvezetés támogatását, ám ez utóbbi illékony volt.

¹² Az elnök támogatottsága egy hónappal hivatalba lépését követően 46,5%-on áll, szemben 48,2%-os elutasítottságával. Bár ez összességében egy negatív mérleg, valójában túlszárnyalja korábbi elnökségének elfogadottságát és az elmúlt másfél évben javuló tendenciát mutat. [Do Americans have a favorable or unfavorable opinion of Donald Trump? *FiveThirtyEight*, 2025.02.19. \[online, 2025.02.22.\]](#)

¹³ [H.R.2882 - Further Consolidated Appropriations Act, 2024. U.S. Congress, 2024.03.23. \[online, 2025.02.22.\]](#)

¹⁴ RUBIO, Marco: [Opening Remarks by Secretary of State-designate Marco Rubio Before the Senate Foreign Relations Committee. U.S. Department of State, 2025.01.15. \[online, 2025.02.22.\]](#)

3. Az új amerikai külpolitika hatása az átalakuló világrendre

Már a Biden-adminisztráció számára is egyértelművé vált, hogy a hidegháború utáni liberális világrend hanyatlása megállíthatatlan.¹⁵ Bár a hivatalos amerikai retorikában továbbra is meghatározó maradt a szabályalapú nemzetközi rend (rules-based order) hangsúlyozása, a gyakorlatban mind az amerikai külpolitikai elit, mind a globális szereplők elfogadták, hogy a liberális világrendhez való visszatérés lehetetlen. Nem elsősorban az USA kapacitásai csökkentek, hanem inkább a versenytársak – mindenekelőtt Kína – erősödése volt tapasztalható, amelyben jelentős szerepet játszottak az USA által kialakított nemzetközi rendszer nyújtotta előnyök. A Biden-adminisztráció helyzetértékelésének eredményeként olyan külpolitikát kívánt folytatni, amely úgy biztosítja az USA vezető szerepét, hogy a Kínával folytatott verseny költségeit megosztja a szövetségeseivel. A Biden-adminisztráció nem a korábbi multilateralizmust élesztette fel, hanem a regionális szövetségek és a stratégiai partnerségek erősítésére helyezte a hangsúlyt, különösen az indo-csendes-óceáni térségben. Az AUKUS és a Quad szövetségek megerősítése világossá tette, hogy az Egyesült Államok külpolitikájának fő fókusza a Kína által jelentett stratégiai kihívás kezelése lett.¹⁶

A Biden-féle külpolitika a világrendet egyértelműen a blokkosodás irányába tolta. Ez egyfajta újrajátszása volt a hidegháborúnak, azonban a globalizáció által teremtett új körülmények között.¹⁷ A globalizált világban azonban a hidegháború megismétlése sokkal költségesebb lett volna. Ráadásul az Egyesült Államok már nem volt képes a hidegháború időszakához hasonló mértékben közjavakat biztosítani szövetségesei számára. Míg a katonai védernyő továbbra is viszonylag hiteles maradt (pl. az orosz-ukrán háború esetében), a gazdasági ösztönzők hiánya lényeges különbséget jelentett a hidegháború korszakához képest, amikor az USA egyszerre volt az elsődleges piac, valamint a tőke és a technológiai dominancia központja. Az USA gazdasági stratégiájában is megfigyelhető volt a protekcionista fordulat: az Inflation Reduction Act és az amerikai iparpolitikai intézkedések arra utaltak, hogy Washington immár a globális gazdasági integráció helyett a saját gazdasági és technológiai dominanciáját kívánja biztosítani.¹⁸ Mindez nem csupán a liberális világrend klasszikus elemeinek további erózióját jelentette, hanem előrevetítette, hogy a tábor fenntartása milyen problémákkal jár hosszabb távon. Összességében ez az időszak a hatalmi eloszlás alapján olyan multipoláris rendszerként azonosítható, amelyben a két domináns pólus alakítja elsődlegesen a nemzetközi eseményeket. A Biden-adminisztráció külpolitikájának fő célja a bipolaritás erősítése volt az USA és Kína között, amely relációban az USA vezető szerepét stabil szövetségi rendszere biztosította, miközben ráerősített Kína és Oroszország közeledésére.¹⁹

Az új Trump-adminisztráció külpolitikája minden bizonnyal a liberális világrend koporsójának utolsó szögét jelentheti. A nemzetközi szervezetekből való kivonulás vagy támogatásuk lecsökkentése azoknak az intézményeknek a létjogosultságát kérdőjelezi meg, amelyek kialakítása eredetileg az USA-hoz köthető volt, és amelyek egykor biztosították vezető szerepét. A jelenlegi hatalmi viszonyok tükrében az új rend kialakításának kilátásai nem tűnnek reálisnak, míg ugyanakkor aggodalomra adnak okot azok a kérdések, amelyek kizárólag a közösen elfogadott szabályok hiányában nem rendezhetők.

A Trump-adminisztráció új amerikai külpolitikai megközelítése nem csupán elődje unilateralista, Amerika-központú irányvonalának folytatása, hanem egy olyan birodalmi logikára épülő stratégia, amelynek főbb jellemzői a következők:

1. **Belső megerősítés:** Az USA számára az elsődleges cél, hogy minden potenciális kihívójánál erősebb maradjon. Ez a megközelítés magában foglalja az iparfejlesztést és a technológiai vezető szerep megtartását. A stratégia a belső kapacitások kiépítésére épít, szemben a Biden-adminisztráció bizonytalan megbízhatóságú szövetségesi megosztás koncepciójával. Ehhez szorosan kapcsolódik az ipar visszatelepítésének stratégiája, amely a gazdasági függetlenséget és az innováció

¹⁵ MARTONFFY, Balázs – NYSTRÖM, John: [Az európai védelem integrációjának kihívásai](#). *Külügyi Szemle*, 2021/1. [online, 2025.02.21.]

¹⁶ BARANYI Tamás Péter: [Az AUKUS megállapodás az „angolszász hatalmak” szempontjából](#). *KKI Elemzések*, 2021/61. [online, 2025.02.18.]

¹⁷ HARDY, Alfredo Toro: *America's Two Cold Wars: From Hegemony to Decline?* Springer Nature, 2022.

¹⁸ MOUTII, Mohamed: [Green Protectionism in Disguise: The Hidden Facets of the Inflation Reduction Act](#). *IREF Europe*, 2024.04.03. [online, 2025.02.17.]

¹⁹ ESZTERHAI Viktor: [Az orosz–kínai tengely az ukrajnai háború tükrében = The Russian–Chinese Axis in the Light of the War in Ukraine](#). *Külügyi Szemle*, 21:2 (2022), 43–66. [online, 2025.02.18.]

gyorsítását tűzi ki célul. Ide tartoznak az észak-atlanti kereskedelmi rendszer újragondolása, valamint az EU-val és Kínával szembeni kereskedelmi deficitek vámokkal való csökkentése.

2. *Szövetségi rendszerének új megközelítése:* A Biden-adminisztrációval ellentétben a Trump-kormányzat a szövetségi rendszereket elsősorban potenciálisan elszívható erőforrásként kezeli. A szövetségesek védelmet kapnak, de cserébe támogatniuk kell az USA-t. Semmi sem jár automatikusan közjóként: minden támogatásnak és szövetségi előnynek ára van, beleértve a nukleáris védőernyő biztosítását is. Ezt jól példázza a NATO-tagállamok védelmi kiadásainak GDP 5%-ára történő növelésének az ötlete, amely gyakorlatilag az amerikai védelmi ipar támogatását jelenti, figyelembe véve az európai katonai kapacitások korlátait.
3. *Pragmatikus és biztonságiasított külpolitika:* Az ideológiai elvek helyett a pragmatizmus kerül előtérbe az amerikai külpolitikában. A háború gyengíti a belső kapacitásokat, ezért az amerikai vezetés óvakodik a kiterjedt katonai konfliktusoktól. Az egyezkedés minden szereplővel – még Kínával is – része ennek a stratégiának, feltéve, hogy az amerikai érdekeknek megfelelő alku köttetik. A drasztikus vámintézkedések gazdasági turbulenciát okozhatnak, ami veszélyeztetheti az USA helyreállításának nagy tervét. Éppen ezért nem véletlen, hogy a Kínával szemben beharangozott 60%-os vámok bevezetése késlekedik. Valójában a vámok gyakran nem is kereskedelem- és iparpolitikai védőeszközök, hanem nemzetbiztonsági furkósbotok: Trump rendszeresen hivatkozik „nemzeti veszélyhelyzetre”, különösen az USA déli határa mentén, ahol a Mexikóval (és Északon Kanadával) szemben belengetett 25%-os vámok büntetőintézkedések lettek volna azért, mert a szomszédos országok amerikai olvasatban nem tettek meg mindent a határokon átnyúló ember- és fentanil-csempészet ellen. Így a pragmatista gyakorlat része a biztonságiasítás és az árukapcsolás: bármiből lehet nemzetbiztonsági kérdés, a rendkívüli intézkedések pedig különböző területeket összekötő alkukat célozhatnak.
4. *Biztos és jól védhető határok:* Az új geopolitikai irányelvek egyértelmű befolyási zónák kialakítását és védhető határok biztosítását célozzák meg, a klasszikus geopolitikai stratégiák alapelveit követve. Ebben az összefüggésben a Panama-csatorna feletti ellenőrzés visszaszerzése és Grönland stratégiai ellenőrzésének megerősítése racionális lépésként értékelhető.

Az új Trump-adminisztráció külpolitikája a multipoláris világrend megerősödését vetíti előre, amelyben minden nagyhatalom saját befolyási övezetének megszilárdítására törekszik. Nyíltan visszatér a versengő nagyhatalmak modelljéhez: az önsegélyezés elve válik meghatározóvá, amely szerint minden állam elsősorban saját érdekeit helyezi előtérbe, miközben a nemzetközi szervezetek és szabályok fokozatosan veszítenek jelentőségükből. Ez a modell a pólusok között fokozódó versengést eredményez, növelve a globális bizonytalanságot, és proxiháborúkhöz vagy kisebb regionális fegyveres konfliktusokhoz vezethet. Bár ezek a konfliktusok valószínűleg nem a nagyhatalmak közvetlen összecsapásai lesznek, hiszen katonai és gazdasági kapacitásaik kiegyenlítettek. Például az USA a világ vezető katonai hatalma, míg Kína a globális termelési központ, ami kérdéssé teszi egy közvetlen háború lehetséges kimenetelét. A Közel-Kelet, Afrika, Latin-Amerika és Európa bizonyos konfliktusövezetei továbbra is ideális terepet biztosítanak a nagyhatalmi befolyásolás és geopolitikai manőverezés számára. Ebben a megközelítésben az ukrajnai háborúval kapcsolatos attitűdváltás is értelmezhető, ahol Washington elsődleges tárgyalópartnere továbbra is a nukleáris kapacitásai alapján globális nagyhatalomnak tekintett Oroszország.²⁰

A nemzetközi szintén a nagyhatalmak nehezen követhető, opportunista egyezségeket köthetnek, amelyek gyakran nélkülözik a bizalmat, a közös ideológiai alapokat vagy stabil értékrendet. Az egyes országok tárgyalási pozíciója elsősorban kapacitásaiktól és diplomáciai mozgásterüktől függ. Ezek a jelenségek nem újak, az elmúlt évek válságtüneteiben már megmutatkoztak, és várhatóan tovább fognak erősödni. Ennek ellenére nem valószínű, hogy a közeljövőben sikerülne egy új nemzetközi rend szabályait lefektetni, így a világrend alapvető bizonytalansága hosszú távon fennmaradhat.

A Német Egység létrejöttétől (1871) az első világháború kitöréséig (1914) tartó időszak a legpontosabb analógia a jelenlegi világrendre.²¹ Ez az időszak egy instabil multipoláris rendszer

²⁰ DANAHER, Caitlin – KENNEDY, Niamh: [Zelensky warns days of guaranteed US support for Europe are over, as Kellogg says Europeans won't be at table for peace talks](#). *CNN*, 2025.02.15. [online, 2025.02.21.]

²¹ Mások szerint a jelenlegi helyzet inkább a jaltai típusú bipoláris világrend modelljére utal, ahol a szövetségi rendszerek gyakorlatilag alárendelt érdekszférákként működtek. Ugyanakkor Oroszország és Kína egy többpólusú jaltai rendszer

kialakulását mutatta, amelyben két domináns pólus versengése végül globális konfliktushoz vezetett. Németország mint feltörekvő ipari nagyhatalom, valamint Nagy-Britannia, amely igyekezett megőrizni vezető szerepét, jól párhuzamba állítható a mai Kína és az Egyesült Államok helyzetével. Míg a 19. század végén a versengés középpontjában az iparosodás állt, ma ezt a szerepet a digitalizáció és a mesterséges intelligencia fejlődése tölti be, amelynek vezető hatalmai szintén az USA és Kína. A korszakot fegyverkezési spirál és katonai verseny jellemezte, amely a mai nemzetközi biztonsági dinamika egyik kulcseleme is. Fontos jellegzetessége az időszaknak a folyamatosan változó szövetségi rendszerek, amelyek regionális konfliktusok eskalációs veszélyével társultak. A 19. századi Balkán szerepe például párhuzamba állítható a mai Tajvannal, amely a nagyhatalmi versengés egyik legkockázatosabb pontja.

4. Az új amerikai külpolitika hatása a transzatlanti kapcsolatokra

Mindezek fényében érdemes külön megvizsgálni, hogy az átalakuló világrendben milyen szerep juthat Európának, illetve mit eredményezhet ez az elmúlt évtizedeket meghatározó transzatlanti kapcsolat szempontjából. Az első Trump adminisztráció felkészületlenül érte az európai vezetőket; több olyan lépés történt, amelyhez nem volt szokva az európai elit. Ide soroljuk a tranzakcionista külpolitikát, az EU intézményeinek, szabályozási keretének figyelmen kívül hagyását, vagy a Brexit nyílt támogatását. Bár a Biden kormányzat idején is nagy hangsúlyt kapott az amerikai érdekek érvényesítése a transzatlanti kapcsolatokban (ld. például az inflációcsökkentő törvény, az Inflation Reduction Act elfogadását²²), ez egy teljesen más politikai kommunikációs keretben valósult, amelyet az európai politikusok egyszerűbben tudtak kommunikálni a választóik felé. Donald Trump kijelentései azonban sokkal gyorsabban jelennek meg az európai közbeszédben, az uniós polgárok szintjén, ez pedig hatással lehet az egyes tagállamok politikai álláspontjának kialakítására is. Az EU vezetésének kettős kihívással kell szembenéznie: fenn kell tartania a transzatlanti kapcsolatokat, ezzel együtt azonban meg kell védenie saját gazdasági és biztonsági érdekeit.

A transzatlanti kapcsolatok alakulását két alapvető dimenzió mentén vizsgáljuk, amelyek hagyományosan meghatározzák az amerikai-európai viszonyt. Az első a gazdasági együttműködés és a két blokk közötti kereskedelmi kapcsolatok, különös tekintettel a vámokra, valamint a kereskedelmi mérleg alakulására. A második dimenzió a geopolitikai és biztonságpolitikai együttműködés, különösen az európai biztonságot érintő kérdések, az orosz-ukrán háború lehetséges rendezése, valamint Európa helye és szerepe az átalakuló világrendben.

4.1. Gazdasági együttműködés – vámháború Európával?

Trump első intézkedéseivel nem vetett ki vámokat az Európai Unióra, de egyértelművé tette ezen szándékát; szerinte az EU kihasználja az USA-val folytatott kereskedelmet és hatalmas kereskedelmi többletet termel.²³ Trump annak ellenére ígéri vámok kivetését az EU-ból behozott termékekre, hogy a két tömb közti gazdasági-kereskedelmi kapcsolat magas szinten tartása közös érdek,²⁴ és a szövetségi rendszeren belüli vámháború az amerikai gazdaság számára is számos negatív hatást eredményezhet. Az elnök a kivetett vámokkal ösztönözni kívánja az európai partnereit, hogy többet vásároljanak Amerikától, kiemelten energiahordozót.

Kérdéses azonban, hogy Trump valóban végrehajtja-e az EU-val szembeni vámfenyegetéseit, vagy ez csupán tárgyalási taktika. Az előző ciklusban Trump már vetett ki 25 százalékos vámot az uniós acélra és

kialakulását tartják kívánatosnak, amelyben a nagyhatalmak egymás alapvető érdekszféráit tiszteletben tartva kötnek kölcsönös alkukat, és csupán az érdekszféra periferiáin folytatnak proxy-konfliktusokat. ASH, Timothy Garton: [Trump's senseless capitulation to Putin is a betrayal of Ukraine – and terrible dealmaking](#). *The Guardian*, 2025.01.13. [online, 2025.02.24.]

²² Congressional Research Service: [Inflation Reduction Act of 2022 \(IRA\): Provisions Related to Climate Change](#). *CRS Report*, R47262, 2023.10.26. [online, 2025.02.19.]

²³ STARCEVIC, Seb – RUHIYYIH EWING, Giselle: [Trump vows to launch trade war on EU](#). *Politico.eu*, 2025.02.01. [online, 2025.02.19.]

²⁴ Az EU 2023-ban 576,3 milliárd dollár értékben exportált árukat az USA-ba, ami az uniós export közel 20 százalékát tette ki. Ld. [Trade in Goods with European Union](#). *United States Census Bureau*. [online, 2025.02.19.]

10 százalékos vámot az alumíniumra, amire az EU ellenintézkedésekkel válaszolt.²⁵ Bár Donald Trump valóban gyakran használta a vámfenyegetést alkupozíciója erősítésére, és a vámok kivetésével történő fenyegetés tárgyalási alapot teremt, a tárgyalásoknak azonban várhatóan nem az lesz a tárgya, hogy vetesse ki az USA vámkat az EU-ra, hanem hogy ezek milyen mértékűek lesznek és mire terjednek majd ki. Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke kijelentette, hogy az EU „határozott és arányos” válaszlépéseket fog tenni, ha az Egyesült Államok igazságtalan vámkat vezet be.²⁶ Egy elmérgesedő vámháborúban az Egyesült Államoknak is van vesztenivalója. Igaz ugyan, hogy az EU-val szembeni deficit 2021 óta minden évben meghaladta a 200 milliárd dollárt az áruforgalom tekintetében,²⁷ a szolgáltatások piacán jelentős amerikai kereskedelmi többlet azonosítható, amelyet fájdalmasan érinthetnek az európai intézkedések.

Trump másik fontos célja, hogy Európa jelentősen növelje az amerikai energiahordozók importját, ezzel javítva a kereskedelmi mérleget.²⁸ 2023-ban az EU 90 milliárd dollár értékben vásárolt amerikai LNG-t és kőolajat, Trump elvárásai szerint ezt az összeget további 130 milliárd dollárral kellene növelni.²⁹ Ez azonban rendkívüli energiakitettséget jelentene az energiadiverzifikációra törekvő EU számára. Az amerikai elvárások tehát ebben az esetben is az európai érdekek által korlátozottak.

Ráadásul az uniós szabályozások is akadályozhatják ezt a folyamatot: 2027-től például az EU büntetőintézkedéseket vezet be a magas metánkibocsátású üzemanyagokra,³⁰ 2026-tól pedig karbonintenzív importtermékekre vonatkozó illetékeket vet ki, amelyek az amerikai exportot is érinthetik.³¹

Donald Trump várhatóan az egyes EU tagállamokkal fenntartott kétoldalú gazdasági kapcsolatokat részesíti majd előnyben az EU intézmények rovására, ahogy az első elnöki ciklusában is tette. Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy az EU-ban azonban a vámtarifákkal érintett közös kereskedelempolitika kizárólagos uniós hatáskör, így ebben a kérdésben a tagállamoknak kevés mozgástere mutatkozik arra, hogy egyéni alkukat kössenek.

4.2. Geo- és biztonságpolitika

Az új amerikai külpolitika fontos eleme, hogy az USA elismeri, hogy nem tarthatja fenn a vezető pozícióját, a szövetségeseknek egyre nagyobb szerepe lesz saját biztonságuk fenntartásával kapcsolatos költségek vállalásában. Ez különösen igaz Európára és az európai biztonságpolitikára. Ezzel összhangban áll Trump azon követelése, hogy a NATO tagállamok fordítsák védelmi célokra a nemzeti össztermékük legalább 5%-át.

Európa számára azonban a védelmi kiadások növelése nem csupán amerikai követelés, hanem egyre inkább belső szükségyszerűség is. A harminc évig élvezett „békeosztalék” után Európa katonai sebezhetősége nyilvánvalóvá vált,³² különösen az orosz-ukrán háború tükrében. Bár az amerikai biztonsági garanciák továbbra is kulcsfontosságúak, az európai politikai elitnek szembe kell néznie azzal, hogy ezek nem biztosíthatók korlátlanul. A transzatlanti együttműködés biztonság- és védelempolitikai dimenziójának egyik kulcsfontosságú eleme az orosz-ukrán háború rendezésére irányuló amerikai tervezés és az ezt követően kialakítandó új biztonsági architektúra. Az Egyesült Államok számára a háború nem

²⁵ HANKE VELA, Jakob – VON DER BURCHARD, Hans: [EU seeks to hit back at €3 billion of US exports from bourbon to jeans](#). *Politico.eu*, 2018.03.02. [online, 2025.02.19.]

²⁶ VERHELST, Koen: [EU vows 'firm and proportionate' response to Trump's tariffs](#). *Politico.eu*, 2025.02.11. [online, 2025.02.19.]

²⁷ A kereskedelmi kapcsolatok szektorok szerinti ismertetéséről bővebben MÁTHÉ Réka Zsuzsánna: [Olajat és gázt a kereskedelmi deficitért](#). *Ludovika.hu*, 2025.02.01. [online, 2025.02.19.]

²⁸ GAVIN, Gabriel – LEFEBVRE, Ben: [The EU rules that risk derailing a gas deal with Trump](#). *Politico.eu*, 2025.01.23. [online, 2025.02.19.]

²⁹ MÁTHÉ Réka Zsuzsánna: [Olajat és gázt a kereskedelmi deficitért](#). *Ludovika.hu*, 2025.02.01. [online, 2025.02.19.]

³⁰ [Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2024/1787 rendelete \(2024. június 13.\) az energiaágazaton belüli metánkibocsátás csökkentéséről és az \(EU\) 2019/942 rendelet módosításáról](#). *HL L*, 2024/1787, 2024.7.15. [online, 2025.02.19.]

³¹ Európai Bizottság: [Carbon Border Adjustment Mechanism](#). *EC.Europa.eu*, 2025.01.17. [online, 2025.02.19.]

³² CSIKI VARGA Tamás: [Trump és a NATO: Mire lenne elég a GDP 5%-át kitevő védelmi költségvetés? John Lukacs Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések](#), 2025/3, 2025.01.28. [online, 2025.02.20.]

csupán geopolitikai kihívást jelent, hanem lehetőséget is, hogy újonnan megfogalmazott stratégiai érdekeit érvényesítse.

Az új amerikai adminisztráció értelmezésében a háború felesleges költségekkel jár az USA számára. Az amerikai megközelítés azonban nem feltétlenül egyeztethető össze az európai és ukrán érdekekkel. Míg Trump korábban jelezte tárgyalási szándékát Vlagyimir Putyinnal, az amerikai adminisztráció szkeptikus Ukrajna célkitűzéseivel kapcsolatban, különösen az orosz megszállás alatt álló területek visszaszerzését és a NATO-csatlakozást illetően. Pete Hegseth amerikai védelmi miniszter szerint ezek a célok nem reálisak.³³ Ezzel szemben az EU és tagállamai határozottan támogatják Ukrajna területi integritását, amely Kaja Kallas, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője szerint nem képezheti alku tárgyát.³⁴

Trump tranzakcionista megközelítését tükrözi februári kijelentése, miszerint az amerikai háborús támogatások folytatásáért cserébe az USA-nak részesedést kell kapnia Ukrajna természeti erőforrásaiból, különösen ritkaföldfém-készleteiből.³⁵ Ukrajna hatalmas készletekkel rendelkezik olyan kritikus ásványi anyagokból, mint a lítium és a titán, amelyek nélkülözhetetlenek a modern technológiák előállításához, még ha ezek egy része jelenleg orosz ellenőrzés alatt áll. Az amerikai politika azt jelzi, hogy az USA inkább a háború gyors lezárására, egyértelmű és jól kommunikálható előnyökre törekszik, és kisebb figyelmet fordít az európai szövetségesek érdekeire.

Az orosz-ukrán háború rendezése és az új európai biztonsági architektúra kialakítása – kiemelt figyelemmel arra a másfél évtizedes gyakorlatra, amely szerint az Egyesült Államok katonai jelenlét szempontjából a saját költségeinek csökkentése érdekében visszaszorulóban van Európából – szorosan összefüggő kérdés. Az európai államok jelentős támogatásban részesítették Ukrajnát az elmúlt három évben, amely európai támogatás összértéke meghaladta az amerikai pénzügyi ráfordítást.³⁶ Európa ennek megfelelően igényt tart arra, hogy aktívan részt vehessen a háború rendezésében. Ezzel ellentétben Keith Kellogg azt jelentette be a müncheni biztonsági konferencián, hogy az amerikai elképzelések szerint Európa nem kap helyet az orosz-ukrán háborút lezáró béketárgyalásokon.³⁷ Az európai vezetőket sokkolta az amerikai szövetséges kijelentései. Erre reagálva Emmanuel Macron francia elnök válságtanácskozást hívott össze Párizsba, hogy közös válaszokat tudjanak adni a felmerült új helyzetre,³⁸ miközben sor került az első amerikai-orosz egyeztetésre a háború lezárásával kapcsolatban Szaúd-Arábiában, egyelőre Ukrajna nélkül (a találkozó célja az amerikai-orosz kapcsolatfelvétel volt, a felek több kérdést érintettek az orosz-ukrán háború lehetséges rendezésén túl).³⁹

Mindez különösen baljóslatú az EU azon törekvéseire, hogy központi szerepet kíván játszani bármilyen béketárgyalásban. Az orosz-ukrán háború rendezésére irányuló amerikai erőfeszítések nemcsak a háború kimenetelét, hanem a transzatlanti kapcsolatok jövőjét is alapvetően meghatározhatják.⁴⁰ Az, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben vonja be Európát a döntéshozatalba, választ adhat arra is, hogy az USA külpolitikája az érdekszféra-politika felé mozdul-e el, vagy képes lesz új formában megerősíteni a transzatlanti együttműködést.

³³ ROSS, TIM et al: [Trump and Putin stun Europe with peace plan for Ukraine](#). *Politico.eu*, 2025.02.12. [online, 2025.02.20.]

³⁴ KALLAS, Kaja: [Ukraine's independence and territorial integrity are unconditional](#). ... *X.com*, 2025.02.12. [online, 2025.02.20.]

³⁵ SHEFTALOVICH, Zoya – MELKOZEROVA, Veronika – DETTMER, Jamie: [Ukraine reels in Trump with mineral riches](#). *Politico.eu*, 2025.02.04. [online, 2025.02.20.]

³⁶ TREBESCH, Christoph: [Ukraine support after 3 years of war: Aid flows remain low but steady - Shift towards weapons procurement](#). *Kiel Institute for the World Economy*, 2025.02.14. [online, 2025.02.20.]

³⁷ DANAHER, Caitlin – KENNEDY, Niamh: [Zelensky warns days of guaranteed US support for Europe are over, as Kellogg says Europeans won't be at table for peace talks](#). *CNN*, 2025.02.15. [online, 2025.02.20.]

³⁸ LIBOREIRO, Jorge: [Macron hosts European leaders in Paris as Trump pushes for peace talks on Ukraine](#). *Euronews.com*, 2025.02.17. [online, 2025.02.20.]

³⁹ LEE, Matthew – ISACHENKOV, Vladimir: [A deeper look at the talks between US and Russian officials as Trump suggests Ukraine is to blame](#). *APNews.com*, 2025.02.19. [online, 2025.02.20.]

⁴⁰ BERGMANN, Max: [The Transatlantic Alliance in the Age of Trump: The Coming Collisions](#). *Center for Strategic and International Studies*, 2024.02.14. [online, 2025.02.24.]

5. Konklúziók

Az Egyesült Államok Donald Trump vezetésével a világrend átalakítására törekszik, kíméletlenül felszámolva annak számára immár előnytelen elemeit. Az új amerikai külpolitika alapjaiban érinti a transzatlanti kapcsolatot, kiemelten az európai biztonságpolitikát. Európának nagyobb részt kell vállalnia saját maga védelméből, pótolva több évtizedes mulasztását. Az amerikai elnök tevékenységéből azonban egy olyan forгатókönyv is kiolvasható, hogy Trump elnök fundamentálisan alakítaná át a transzatlanti (és nyugati) szövetséget; az eddigi partnerségi megközelítés helyébe egy érdekszféra alapú megközelítés lépne, amely keretén belül az Egyesült Államok kendőzetlenül érvényesítené a saját érdekeit az európai érdekekkel szemben is.

Az Egyesült Államok számára Kína jelenti az elsődleges versenytársat, az új világrendet is úgy kell létrehozni, hogy Kína felemelkedését tudja ellensúlyozni, és az ázsiai hatalom ne kezdhesse ki az amerikai dominanciát. Ez azonban nem egy hidegháborúhoz hasonló blokkosodást jelent, hanem a nagyhatalmakkal fenntartott dinamikus kapcsolatot. Donald Trump újragondolhatja viszonyát Oroszországgal, amelynek azon – több szempontból is vitatható – megfontolás is képezheti az alapját, hogy az amerikaiak el tudják távolítani az oroszokat Kínától. Oroszországgal való viszony rendezésére az Obama adminisztráció is tett már kísérletet („reset”), és most Donald Trump is ezt próbálhatja meg. Ebből számos előnye származhat az Egyesült Államoknak, ideértve az olyan államok mozgásterének csökkentését, mint Irán, az együttműködést a jeges-tengeri olajkitermelésben, valamint a gazdasági kapcsolatok élénkítését. Az Oroszországhoz való közeledés jeleként lehetnek értelmezhetőek Donald Trump ukrán vezetést élesen bíráló kijelentései az ukrán elnök legitimációját illetően.⁴¹

Donald Trump hivatalba lépése óta tett lépései és nyilatkozatai úgy is értelmezhetőek, hogy az amerikai elnök az európai egység megbontására törekszik, hogy az érdekszféra politikáját hatékonyabban tudja érvényesíteni a kontinensen. Ennek egyik eleme lehet a bilaterális kapcsolatok kihasználása az uniós egység gyengítésére az uniós tagállamoknak tett kétoldalú ajánlatok útján. Az európai egység feloldásának másik terepe az identitáspolitika, amelyre példaként szolgálhat JD Vance alelnök beszéde a Müncheni Biztonsági Konferencián,⁴² amelyben komoly kritikával illette az olyan európai identitáspolitikai elemeket, mint szólásszabadság szabályozása, és az európai vezetők felszólítása a szélsőjobboldali politikai erővel fenntartott kapcsolat megváltoztatására.

Hogyan reagálhat az érdekszféra politika megjelenésére és adott esetben az európai érdekeket sértő amerikai lépésekre Európa, illetve az Európai Unió? Kulcsfontosságú lesz, hogyan reagál majd a kontinens az orosz-ukrán háború rendezésére, hajlandó-e folytatni eddigi külpolitikáját, adott esetben akkor is, ha az amerikai külpolitika az elmúlt hetekben előrejelzett, eddigiektől eltérő irányt vesz. Az Európai Unió továbbra is arra törekszik, hogy az átalakuló világrend egyik önálló pólusává váljon. Ennek érdekében egyszerre kell növelnie gazdasági és védelmi kapacitásait, erősítenie stratégiai autonómiáját, és megőriznie diplomáciai mozgásterét. A védelmi képességek fejlesztését nemzeti alapon, de európai szintű koordinációval kell megvalósítani, tudatosan törekedve arra, hogy a későbbi kiadások a meglévő hiányosságok pótlását szolgálják. Ez a NATO keretrendszerén belül nagyobb európai beleszólást, ugyanakkor nagyobb felelősséget is jelent. Emellett elengedhetetlen a nukleáris elrettentés stratégiai újragondolása, amely hozzájárulhat a nagyobb autonómia eléréséhez és a zsarolási potenciál csökkentéséhez. Az Európai Unió mozgásterét tovább bővíthető, ha külpolitikájában nagyobb szerepet kap a pragmatizmus. Ebben kulcsszerepet játszhat a Kínával való kapcsolatok javítása, valamint a Globális Déllal való viszony erősítése. Közvetlen érdeksérelem esetén az európai gazdaság is jelentős ellenintézkedéseket hozhat. Ehhez azonban szükséges a gazdasági eszközök politikai célú felhasználásának tudatosítása, valamint az amerikai gazdasági gyengeségek (például az eladósodottság és a szolgáltatási szektortól való túlzott függőség) hatékony feltérképezése és kihasználása. Téves stratégia olyan célokat követni, amelyek csupán Washington elvárásainak való megfelelést szolgálják. Ehelyett erőt kell mutatni a kedvezőbb tárgyalási pozíció eléréséhez.

⁴¹ POMEROY, Gabriela – WRIGHT, George: [Trump calls Zelensky a 'dictator' as rift between two leaders deepens](#). *BBC.com*, 2025.02.20. [online, 2025.02.21.]

⁴² [Vice President JD Vance Delivers Remarks at the Munich Security Conference](#). *YouTube.com*, 2025.02.14. [online, 2025.02.21.]

John Lukacs

Világrend Elemzések

2025/1

A fenti lépések célja természetesen nem a transzatlanti kapcsolatok felszámolása, hanem az átalakuló nemzetközi környezethez való hatékony alkalmazkodás, valamint Európa önvédelmi képességeinek és mozgásterének növelése. Ráadásul a transzatlanti kötelék lazítása egy olyan lépés lenne, amely szakít az elmúlt évtizedek hagyományaival, gyengítve a nyugati szövetségi rendszer egészét, és annak minden tagját. Ennek okán Európa „lent tartásának” politikájával kapcsolatban Trump elnök hazai háttországának is lehet ellenvetése.

John Lukacs Világrend Elemzések 2025/1

A John Lukacs Világrend Elemzések sorozat a globális politikai és gazdasági rend átalakulásával kapcsolatos legfontosabb kérdéseket tárgyalja. A sorozat célja, hogy tudományos igénnyel megírt elemzéseken keresztül hozzájáruljon a világrend változásáról folytatott diskurzushoz, és feltárja a nemzetközi kapcsolatokban zajló dinamikákat. Az elemzések a nagyhatalmi versengést, a globális politikai struktúrák átalakulását, valamint a 21. századi világpolitikai tájat formáló kulcsszereplők külpolitikáját elemzik.

A sorozatot a John Lukacs Intézet keretében működő Amerika Kutatási Program és a Kína és Indopacifikus Régió Kutatási Program közösen szerkeszti. A sorozat szerzői elsősorban az Intézet kutatói, kutatócsoportjaink tagjai, de külsős szakértők is részt vehetnek, akik a tudományos követelmények betartásával kívánják kifejezni véleményüket. Az elemzések angol és magyar nyelven egyaránt elérhetőek, és céljuk, hogy a tudományos közösség, a döntéshozók, valamint a szélesebb közönség számára is értékes és hasznos betekintést nyújtsanak a világrend változásába.

Kiadó:
John Lukacs Intézet
Eötvös József Kutatóközpont
Nemzeti Köszolgálati Egyetem

Szerkesztők:
Csizmazia Gábor, Eszterhai Viktor, Tárnok Balázs

Szakmai lektor:
Tálas Péter, egyetemi docens, az NKE JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Programjának főmunkatársa

© Szerzők

A kiadó elérhetősége:

1441 Budapest, Pf. 60.
Tel: 00 36 1 432-9000
E-mail: jli@uni-nke.hu